

Emlék-repeszek

Részletek egy visszaemlékezésből, II.

Emlék-repeszek, 22.

Egy dézsa hideg víz...

Közölni valóm van még rengeteg. Csak az idő is álljon mellém... Meg nem is beszélve a számtalan ismeretről, tudni és kiegészíteni valóról, ami Károly birtokában van. És akkor még hol van a rendelkezésünkre álló megfigyelési dosz-sziék átültetése magyarra, azok magyarázata, feldolgozása!

Hadd csapongjak úgy, ahogy az emlékek előtörnek, visszaugorván az időben.

A *Reform* című bulvárlap 1989. április 28-ai számában megjelent egy név nélküli cikk „Királyi és elvtársi medvetáncoltatás” címmel. Ekkor már magyar fordításban is ismeretes volt Ion Mihai Pacepa *Vörös horizontok* című könyve. Ez inspirálja a szenzációhajhász cikkírókat. Ide is másolom a szóban forgó irományt:

[...] Az Elvtárs gyakran jár vadászni. Sajnos trófeáinak nincs – vagy ha van is, nem hozzáférhető – leltára. Mint ahogy egyesek nálunk is jó „vadászkađerként” csináltak komoly karriert. Romániában szintén előbbre juthatott az, aki a nagy konduktor puskája elé terelte a legszebb vadakat is. Király Károly is Ceaușescu egyik ilyen fel-fedezettje volt állítólag. Pacepa román tábornok leírása szerint Király exkluzív vadászatok szervezésével szerzett annak idején politikai előnyöket. Ceaușescu Királyt a szinte teljesen magyar lakta Kovászna első titkárává nevezte ki. Az előléptetés után nem sokkal kedves meghívás érkezett a román nép hős kormányosához. Az újdonsült első titkár Románia egyik legnagyobb medvéjét hajtotta fel. „Óvták” és várták szegény állatot, hogy az a nagy megtiszteltetés érhesse: a nagy, szisztematizáló építőművész lepuffanthatja. Meg is érkezett az Elvtárs, s meglőtte élete legnagyobb medvéjét. Jó tett helyébe jót várj: nem sokkal ezután Király újra előrelépett, a VB (Végrehajtó Bizottság) póttagja lett. Magyar létére.

KIRÁLY IBOLYA (1941) nyugalmazott franciatanár. A Genoble-i Stendhal Egyetemen 1993-ban a modern francia irodalom magisztere fokozatot szerzett. 1964-től Marosvásárhely különböző líceumaiban tanított, 1989-től Magyarországon él. Utolsó munkahelye a Lónyay utcai Református Gimnázium.

A karrier azonban megtört 1978-ban – mint Pacepa leírja –, Király a magyar kisebbség elnyomása elleni tiltakozásul lemondott minden párt- és állami tisztségéről.

Az egykori belügyi tábornok szerint Ceaușescu dühöngött, elrendelte, hogy Királyt költöztessék az ország másik végébe, a jugoszláv határhoz. „Meg kell vele értetni: nem szórakozhat a proletárdiktatúrával... És verjék agyon, ha szökni próbál... Terobe vették, hogy bebörtönzése után radioaktív sugárzással teszik el láb alól – legalábbis Pacepa így írja. Feltűnő, hogy a »legfelsőbb akarat« ez esetben nem érvényesült, Király Károly jelenleg – ismereteink szerint – jó egészségben Marosvásárhelyen él.”

Alighogy áttelepedtünk, még két hét sem telt el, és íme egy dézsa jeges víz a nyakunkba! Hát ez a cikk aláásta annak a reményét is, hogy az új hazában otthonra találjunk! Szó nélkül se lehetett hagyni, meg a kilétemet sem akartam feltárni, kitéve magamat mindenféle tájékozatlan sajtócincérek övön aluli támadásainak.

Válaszlevelet írtam, amit nem szerettem volna Pécsről postázni. Megkerestem Nagy Gáspár költőt Budapesten, ismervén az ügy melletti elkötelezettségét. (A noteszemben, az akkoriban, ott van a címe: Tanács krt. 5. földszint 3.; Bethlen Gábor Alapítvány, tel. 1-425-723; HITEL, tel. :1-471-590. Csak ő nincs már sehol!) Azonnal felajánlotta, hogy legépeli és postázza a Reform főszerkesztőjének a választ. (A mai napig őrzöm a válaszlevelem kézírásos példányát, amit Nagy Gáspárnak vittem el személyesen Budapestre.)

Íme a levél:

*Tőke Péter főszerkesztő
Budapest, 1072, Majakovszkij utca 41.
Reform Szerkesztősége
Főszerkesztő Úr!*

Lapjuk 1989. április 28-ai számában megjelent „Királyi és elvtársi medvetáncoltatás” című, szellemesnek nem mondható irományhoz lenne egy-két szavam. Az igazságnak tartozik annyival, Uram, hogy ezt a pár sort leközzölje.

Személy szerint Marosvásárhelyről menekültem át Magyarországra, és a szóban forgó Király Károlyt személyesen ismerem és nagyra becsülöm. Ebben a tiszteletben és nagybecsülésben osztozik velem az egész erdélyi magyarság, sőt nagyon sok román ember is. Nemzetközi tekintélyét sem „vadászkađerként” alapozta meg. A cikkírónak illetet volna tájékozódnia, mielőtt rosszhiszemű, pontatlan és kaján megjegyzéseit megteszi. Pacepa állítása ellenére az „exkluzív vadászatok” szervezését Király az erdélyi magyarság gazdasági, kulturális, egyáltalán kollektív jogainak érvényesítéséért tette. Erdélyben ez köztudott volt. Sikerült is nem egy jelentős engedményt kivívnia az akkor még fogékony, nyitottabb főtitkártól. Az ő nevéhez fűződik a Benedek Elek Emlékház létrehozása Kisbaconban; Kovászna megye gazdasági, ipari fellendülése a 70-es évek elején, 60-as évek, első titkársága idején; számtalan magyar kulturális intézmény életben tartása és magyar tannyelvű líceumok létrehozásának kivívása Temesváron, Kolozsváron,

Udvarhelyen, Marosvásárhelyen stb., még akkor is, ha ezek az elrománosító politika következtében tisztavirág-életűek voltak!

Király még Ceaușescu színre lépése előtt a Magyar Autonóm Tartomány KISZ-bizottságának első titkára volt, és a legmagasabb állami és pártfunkciókat töltötte be nem „medvetáncoltatás” eredményeként, hanem mert az akkori nemzetiségi politika lehetővé tette magyarok, németek stb. érvényesülését, sőt megkövetelte képviselőket. Volens nolens. Később Bukarestben a Nagy Nemzetgyűlés képviselője, az Államtanács tagja lett. Akárcsak Gere Mihály, Vincze János, Fazekas János, Koppándi Sándor és mások, akik szintén magas funkciókat töltöttek be! De ő volt az egyetlen, aki a 70-es évek elején, és nem 1978-ban, önként lemondott ezekről a tisztségekről, vállalva a mellőzést és a meghurcoltatásokat. Neki volt egyedül bátorsága 1977-ben, s nem 1978-ban, nyílt levélben megfogalmazni a magyar kisebbség sérelmeit, és szót emelni a mind a románokat, mind a magyarokat sújtó személyi kultusz ellen. Kisemberként, immár egyszerű vásárhelyi tisztviselőként. A nemzetközi visszhang, közvélemény csupán a levelek nyilvánosságra hozatala után, 1978 januárjától kezdve nyújthatott védelmet neki. Igaz ugyan, hogy mint a Romániai Magyar Nemzetiségi Dolgozók Országos Tanácsának alelnöke hallatta szavát – közelebbi tisztség, amitől akkor még nem fosztották meg. Ennek az intézménynek az ugyancsak magyar nemzetiségű elnöke, Péterfi akadémikus, hallgatott, nem vitte vásárra a bőrét!

Bárki, aki abban az időben Marosvásárhelyen tartózkodott – a levelek megjelenésének évében, 1978-ban –, emlékezhet a városban uralkodó ostromállapotra (amely kiterjedt a Székelyföldre és más magyar lakta vidékekre is), a rendőrterrorra, a házkutatásokra, kihallgatásokra, a lelki presszióra. Őt még abban az évben kényszerlakhelyre költöztették. Talán az volt Király politikai „karrierjének” csúcsa, kedves cikkíró?!

Felháborító, hogy a Reform súlyos dolgokról megalapozatlanul, pletykaszinten, sőt ellenségesen ír! Ide kívánczik a latin mondás: Si tacuisses, philosophus mansisses.

Ismeretei, kedves cikkíró, pontatlanok, hozzáállása negatív, irományának hangja tiszteletlen és sértő az erdélyi magyarság egyik, talán egyedüli érdembeli képviselőjével szemben, aki a mai napig helytáll, kitart, és vállal minden meghurcoltatást, lelki nyomást és esetleg a radioaktív sugárzást is!

Bár a Ceaușescu-rezsim a fizikai megsemmisítés jó néhány formájával megpróbálkozott már (sajnálatos, hogy ismeretei hiányosak e vonatkozásban is!), Király Károly még él! Ön helyett vagy ellenére azt mondanám: hála Istennek! „Feltűnő, hogy a legfelsőbb akarat ez esetben nem érvényesült! – írja Ön. Felteszem a kérdést: Ön kinek drukkol végül is, Uram? A népnymorító diktátornak vagy az Embernek, aki politikai tisztánlátásról és nem csekély bátorságról tett tanúságot, szembeszegülve vele 12 évvel Doina Cornea, a Hatok, Ana Blandiana, Mircea Dinescu és Dan Deșliu kiállása előtt. Magyar létére.

Tisztelet nélkül és névtelenül egy erdélyi magyar, aki más okokból hallgatja el a nevét, mint Ön.

Ui. Jólesően olvasom dr. Vasile V. Fluțar tollából: „Ana Blandiana, Mircea Dinescu és Dan Deșliu bátorsága nemcsak elismerésre, hanem csodálatra is méltó.”

Ez így van. Annál is fájdalmasabbak az említett cikk sorai.

A válaszat a lap, természetesen, nem közölte le a következő számban, hanem pár sorban a főszerkesztő sajnálatát fejezte ki, hogy nem tártam fel ki-
lételemet.

Visszagondolván Bányai Péter 2004. szeptember 30-án, *A HÉT*-ben megjelent cikkére (Pacepa: *A titkosszolgálat fabulái*), meglepő hasonlóságot, gondolatazo-
nosságot lehet felfedezni a két írás között. Mindkét szerző mintegy sajnálatát
fejezi ki – egyéb vádaskodás mellett –, hogy Király Károly „jó egészségnek”
örvend.

Bányai Péter szó szerint ezt írja: „Tizenöt évvel Ceaușescu halála után vi-
szonylag jó egészségben van.” Ez inkább szemrehányás, mint öröm.

Hogy is mondja a *Reform* cikkírója? „Király Károly jelenleg – ismereteink
szerint – jó egészségben Marosvásárhelyen él.” És hozzáteszi, „feltűnő”. Mintha
ő is elégedetlen volna! Király hogyan engedheti ezt meg magának!

Ez a két újságíró rokon vagy rokon lelkek. Az a benyomásom, jobban örültek
volna, ha Király Károlyról mint mártírról írhattak volna!

Lettek volna csak ők Király bőrében! Akkor számot adhattak volna maguk-
nak, milyen irigylésre méltó helyzetben éltek több évtizeden át. Csak hát ők
nem voltak Király Károly helyében. Ahhoz gerinc kellett! És nem szóvirágok.

Emlék-repeszek, 23.

Ez kimaradhatott volna az életünkből!

Mármint a fekete március! Cui prodest? Kinek az érdekeit szolgálja, szolgálta?
Nem az erdélyi magyarságét, az biztos! A vad nacionalizmusét, az etnikumok
közti gyűlöletkeltés híveinek, a Nagy-Románia délibábos eszméje megszállt-
jainak az érdekeit! Meghalt az eszement diktátor, éljenek az új elvakult, fanati-
kus, nemzetgyűlölő utódok! Mert a gyűlölet eszméi nem hálnak ki az ideológia
teoretikusainak pusztulásával. A szélsőséges, fasisztoid eszmék mai térhódítá-
sairól ne is beszéljünk!

Bevillant egy epizód

A Ceaușescu elmenekülése utáni napokban Andrásfalvy Bertalan meghívott
a pécsi értelmiségi klub vitaestjére. Beszédet mondott Héjja Sándor volt vásár-
helyi színművész és a Kolozsvárról áttelepedett Barkó György színész. Héjja
Sándor óvta a közönséget a túlzott eufória állapotától. A sárkánynak levágják
a fejét, de hét élete van. Barkó György az elszenvedett üldöztetésekről szólt. Én
emígy kezdtem hozzászólásom: „Ígaza van Héjja Sándornak. A feketét nem
lehet egyből fehérré mosni. Az a példa nélküli szekushálózat, amely Romá-
niában majd egy fél évszázad alatt kiépült, nem fog hirtelen nyomtalanul szét-
foszlani...”

Vásárhelyről ismertük látásból egymást Héjja Sándor meg én, de sosem beszélgettünk, noha gyakorta összefutottunk a főtéren vagy a Bolyai utcában. Az est végén hozzám lépett, én feléje indultam, és megöleltük egymást.

Egy másik emlékezetvillanás

Pestről indult egy MDF által szervezett segélyszállítmány, vonattal, Marosvásárhelyre 1989. december utolsó napjaiban. Itt volt az alkalom, hogy Kicsi meg én hazajuthassunk. Andrásfalvyék ismeretségi köréből egy család (nevüket elfelejtettem, sajnós) felajánlotta, hogy kocsijukkal elvisznek Biharkeresztesig, ott mi csatlakozhatunk a segélyszállítmányhoz. Így történt. De előzőleg a helyi napilap, a *Dél-Dunántúli Napló*, újságírója, Kozma Ferenc megkörményeztet, mondjak egy telefonszámot, ahol elérhet, számolnék be neki az élményeimről, mi is a helyzet odaát.

Biharpüspökinél a román vámosok – egyből mindenki tudott magyarul – megkértek, szálljunk le a vonatról, tiszteljük meg őket azzal, hogy koccintunk velük az új viszonyokra. Hát ezt a szívességet megtettük nekik, jól be is konyakoztunk, barátsággal elváltunk. Soha magyar ember ilyen szívélyes fogadtatásban még nem részesült a román határon! Az út további részét én egyedül, végignyúlva az ülésen, átaludtam egy fűtetlen vagonban. Hajnal felé, Vásárhelyhez közeledvén, az információink is pirkadni kezdtek: a pályamunkások arról beszéltek, ne legyenek illúzióink, nem sok minden változott jó irányba, a segélyek valahol felszívódnak... Maradt sok minden a régiiben. A szállítmány vezetője, ismert MDF-es politikus, nem tágított eredeti szándékát illetően, nem viszi a rakományt a kijelölt helyre Vásárhelyre. Nyárádszeredának szánták, ott rakodnak le! A kísérőket a Continental szállodába szállásolták el, mi, Kicsivel, hazamentünk Zsuzsihoz, az otthon visszatartott másik lányomhoz.

Megérkezésem másnapján (talán december 27-én)

Bátyámhoz mentem, de ő Bukarestben volt. Helga világosított fel, hogy itt nem sok minden változott. Zavaros a helyzet. Színre lépett egy csomó önjelölt „forradalmár”. Őket továbbra is lehallgatják. Hívott is telefonon a *Dél-Dunántúli Napló* újságírója a megbeszélte időpontban. Hát ebből a helyzetjelentésből mako-gás lett, előjöttek a régi, beidegződött reflexek, már nem mertem beszélni; tudtam, lehallgatnak. Abban a lakásban, ahol érdembeli dolgokról hangosan soha nem beszélünk, féltem Kozma Ferencnek sokat mesélni! Nem mondhattam el, hogy már olyan hangok hallatszottak, miért magyar legyen a Megmentési Front elnöke Maros megyében! Félmondatokban mondtam semmitmondó szöveget, ami egyébként megjelent az újságban. Ez az újságcikk valahol itt rejtőzködik a papírjaim között, nem találom, de nem is olyan nagy jelentőségű.

Történesek, emléképek és jegyzetek, ezekből az időkből, jól összekuszálódtak. Nem írtam naplót, csupán kezembe akadt papírcetlikre jegyezgettem ezt-

azt, jól-rosszul, szélteben-hosszában. Ez a kuszaság most nem kis nehézséget okoz az események időrendi sorrendben történő elmesélésére. Nem is töreksem többé a kronológiára, írom-mondom, ahogy jön, ami az eszembe jut, ami a kezembe akad.

Találkozás Károllyal Budapesten

1990. január 18-án Károllyal Budapesten találkoztam. Pécsről utaztam fel, a rádióból hallottam, hogy itt van. A terroristák miatt, merénylettől tartván, a hatóságok nem hozták nyilvánosságra, hol kerül sor a háromosztatú arcideggyulladás miatti műtétre (január 20-án). Elmentem a rendőrségre, mondtam, hogy ki vagyok, minden további nélkül megmondták a kórház nevét. Nem is ellenőrizték a személyazonosságomat! Terroristák ide vagy oda, másokat is minden cím nélkül felvilágosítottak. Volt is látogatója bőven a főorvos rosszallása ellenére! Ottlétem alatt jelentek meg a budapesti román követség munkatársai, rádiókészüléket hoztak sunyi képpel a „domnule vice-presedinte-nek” (az alelnök úrnak), hogy ne unatkozzék az alatt a pár nap alatt, amíg kórházban fekszik! Miután a követ meg a munkatársai eltávoztak, Károly és Salati Feri – aki elkísérte Budapestre – egymásra néztek, és már ment is ki a teraszra a készülék!

Aznap vagy másnap, már nem is tudom, látogatta meg Csoóri Sándor meg az akkori művelődésügyi miniszter, Glatz Ferenc azzal a jól behatárolt céllal, hogy megkérdezzék tőle, milyen taktikát alkalmazzanak Horn Gyula külügyminiszter bukaresti látogatása alkalmával. Ottléte alatt mindennap meglátogattam. Ekkor támadt az ötletem, megkérem, mesélje el, hogyan élte meg a forradalom eseményeit, ő, személyesen Vásárhelyen. Amit elmesélt, kis cetlikre jegyeztem.

Ily módon első kézből jutottam friss élményekhez.

December 21.

Mindenki tudott a temesvári véres eseményekről. A pártbizottságtól jött az instrukció: a Ceaușescu által december 20-án tartott tévébeszédet fel kell dolgozni az üzemekben, gyárakban, gyűlést kell összehívni... Én megtagadtam ezt – ennél nagyobb ostobaságot elképzelni sem lehetett! Crăciun Ileana aligazgató és Năstrea Maria párttitkár elvállalták ezt a feladatot. A gyár udvarán tartott gyűlés egy negyedórát sem tartott, a tömeg megindult a kijáratok felé...

A Dózsa György utcai üzemekből, gyárakból áramlott a tömeg a főtérrre. Szelíd erőszakkal visznek magukkal. A tömeg nagy lelkesedéssel kísér a főtérrre, a tömeggyűlésre. Nem akartam menni, nagy fájdalomaim voltak. Azt kiabálták: „Il vrem pe Király!” (Királyt akarjuk!) Az IMATEX dolgozói, a konzervgyár előtt skandálták a nevem, és várták, hogy megjelenjek. Ezután özönleni kezdtek az emberek a medgyesfalvi gyárnegyedből. Délután 4 órakor megkezdődött az első tömegtüntetés a megyeszékház előtt. Csütörtökön, december 21-én tehát, leállt a munka, kivonultak a munkások a gyárakból, megtelt a főtér. A katonaság körbezárta, vízágyukból tűzoltó habbal szórták be a tömeget. Az emberek

nem oszlottak szét. Este hétkor belelőttek a tömegbe – folytatta Károly az események felidézését.

Beszédet tartottam a megyei pártszékház előtt, majd a főtéren, az Avram Iancu-szobor talapzatáról mikrofon nélkül rekedtre kiabáltam magam. A tömeg szinte semmit nem értett abból, amit mondok, de nem is az volt a lényeg, hanem hogy ott vagyok! A gyárbeliek élő védőgyűrűt alkottak körülöttem, készen akár életüket is feláldozni... A beszédemet román és magyar nyelven többször megismételtem. Bejelentettem a „Testvériség” demokratikus fórum megalakulását. Délben, önkéntes testőrgárda kíséretében, hazamentem. Egész nap nem ettem, nem ittam semmit. Délutánra színre léptek a hullámlovagok, mint Man Nistor. A tankok körülvették a teret. A szekusok hang és videofelvételeket készítettek a tömegről, ennek alapján éjszaka összeszedték az embereket, félholtra verték őket. Egész éjszaka folyt a lövöldözés, nem tudtam aludni, mindegyre felriadtam, hallgatóztam. Helga nyugtatgatott, hogy már nem lőnek. Zsóka (a húgom) kétségbeesetten telefonált, hogy Zsolt, a kislfia, a főtéren van, és lőnek! A harcok főleg a főtér felső sarkán folytak, a Romarta üzlet körül.

(2013 nyarán, mikor annyi év után viszontláttam unokaöcsémét, Zsoltot, elmesélte, hogy a főtéren, egy felszedett járdaszegély betonköveinek magaslatára kapaszkodott fel, hogy jobban lásson. Lőttek. Ő kimagaslott a tömegből, ekkor ért oda a Kövesdombról futva édesanyja, belső sugallat által úzve, egyenesen a kórákáshoz, 12 éves kislfiához, hogy kimentse őt az életveszélyből!)

December 22-én, péntek reggel 7³⁰-kor, bementem a gyárba, ott tudtam meg, mi történt. A megelőző napi tömegtüntetés áldozatainak száma: 6 halott, 132 sebesült!

Később küldöttség keresett fel a gyárban. A Bórgyár, ILEFOR, a Vegyi Kombinát delegáltjai nevében felkértek, hogy álljak a tüntetők élére... Aztán megalakítottuk a Testvériség fórumot, pontokba foglalva célkitűzéseinket... Majd jött a hír, hogy Ceausescu megszökött. [...]

Ezen a napon vállukon vittek be a központba az emberek, Sütőt is. Széken állva, mikrofon nélkül beszéltem, miközben géppuskaropogás hallatszott minden felől. Megbilent a szék, leestem, közben a Grand Hotel tetejéről lőttek is, a tömeg körbefogott, a testével védelmezett. Később találkoztam kasszás Évával a gyárból. – „Mellettem négyen haltak meg” – mondta. Iszonyat volt. De félelem nélkül vettek részt az emberek az eseményekben. Tovább tüntettek még két óra hosszat. Gyertyát gyújtottak, s mentek tovább szinte fanatikusan. Jó nagy adag feszültség halmozódhatott fel a diktatúra éve alatt az emberekben ahhoz, hogy ilyen nagyfokú, mindent megvető bátorsággal nézzenek szembe a fegyverekkel. Délután érkeztek a hírek Bukarestből, Karánsebesen felgyújtották a milícia épületét, leégett; Erdélyben mindenhol voltak összecsapások, itt-ott bosszú-megnyilvánulások. A Regátban elég gyengén nyilvánultak meg az emberek, inkább később, a Ceausescu elmenekülése utáni időkben.

Későbbi országos funkcióm (Nemzeti Megmentési Front alelnöke) és Man Nistor ellenére az emberek többször megválasztottak a megyei prefektusi posztra. Hogy mi a legnehezebb? Meg kell tanulnunk saját fejünkkel gondolkodni. A demokráciának megvannak a buktatói. A fő veszély, az anarchia. Ezren kérdezték, hogyan tovább, mit csináljunk. „Hagyjatok gondolkodni, hogy megmondhassam, mi a teendő!” A régi vezető káderek is

tőlem szeretnének megerősítést kapni: menjenek csak nyugodtan vissza a helyükre, mindenkire magas funkció vár!

1989. december 27-én *Iliescu Bukarestbe hív, vonattal megyek két fegyveres kísé-
rővel és Salati Ferenc mérnökkel a konzervgyárból. Iliescu, Mazilu ovációval fogadnak:
„În sfîrșit, ești aici cu noi, să ne ajuți!” (Végre itt vagy köztünk, hogy segíts nekünk!)
A Nemzeti Megmentési Front alelnökévé választanak. Egyik interjú a másikat éri, kül-
földi tévék, újságírók...*

Horn Gyula látogatásakor *magyarul beszéltem vele, Iliescunak fordítják román-
ra. Vásárhelyről pulóverben mentem fel Bukarestbe, szerencsére volt nálam egy fehér
ing... Bukarestben ostromállapot van. Lövöldöznek. Iliescu még két fegyveres kísé-
rőt ad mellém. Sepsiszentgyörgyre, majd Csíkszeredába megyek, beszédeket tartok. Egészségi
állapotom nagyon leromlott, fájdalmaim nem szűnnek, ezért jöttem műtétre, Budapest-
re. Nem költözöm fel Bukarestbe. Az alelnöki kinevezést elfogadtam áprilisig, nyugdíjig
maradok a konzervgyárban – mondta. Elég volt. Senki az elmúlt 12 év alatt nem volt
annyira kitéve stressznek, izgalmaknak, mint én.*

(Ám, az események úgy hozták, hogy nem csak 1990 áprilisáig maradt. Nem
tehetett másként. Mikor már nem tudta elviselni a megalkuvást, lemondott
szenátusi tisztségéről. A konzervgyárnak is hűlt helye azóta, lerombolták,
eltüntették a környékbeli gyümölcs- és zöldségtermesztők meg a város lakói-
nak bánatára. Volt lakását, Sibiului utca 18. szám, önhatalmúlag elfoglalta
egy belbiztonsági tiszt. Nyoma se maradjon Király Károlynak Marosvásár-
helyen!)

A fenti, általam lejegyzett értesülések az események frissességével hatnak.
Ezeknél az ad hoc, első kézből való információknál sokkal részletesebb és hite-
lesebb leírást talál az olvasó Károlynak a *Nyílt kártyákkal*, I/133. oldalán, „A
fordulat napjai” című naplójegyzeteiben!

Nem érdektelen megismerni a régi erők profizmusát, amellyel az első per-
cektől kezdve cselekedtek, és átvették az irányítást! Természetesen nem lehet
figyelmen kívül hagyni az akkori román felső vezetés, élén Ion Iliescuval és
Petre Romannal, cinkosságát az etnikumok közti villongásokban és összecea-
pásokban!

Emlék-repeszek, 24.

Otthon, édes otthon!

Úgy siettünk haza, mint az anyaöl minden fájdalomra gyógyírt nyújtó védel-
mébe! Nagyon hiányzott. Ideát – hiába telt az idő – védtelenek voltunk. És ki-
szolgáltattak. Mert hosszú és keserves a gyökéresztés útja. Nem tudok nem
idézni lányaim leveleiből egy-egy részletet. Kicsi ezt írja nekem egy 1990-ből
datálódó levelében, a forradalom utáni, pécsi megpróbáltatások idejéből:

„Az jutott eszembe a tegnap, amikor tavaly az aradi puszkaporos utunk után visszatértünk, s karácsony estéjén mentünk volna evangélikus templomba. És te nem találtad... És kóvályogtunk, és én nagyon ideges voltam, és türelmetlen, pedig akkor ott voltál, de valahogy úgy volt, hogy *csak mi voltunk árvák az egész földkerekségen!*” [...]

Zsuzsi lányom is – miután már „átrabantozott” Budapestre – az elhagyatottság, otthonkeresés bizonytalan állapotában írja Kicsinek Pécsre:

„A szívem majd megszakad, amikor sírsz. Én olyan boldog lennék, ha Arthurral lehetnék Pécsen, és csak tanulnom kellene... Vigyázzatok egymásra! *Csak hárman vagyunk egymásnak*, és mindegyikünknek erőt kell adnia a másinak. [...] Nagyon szeretlek benneteket.”

1990-ben többször utaztam Vásárhelyre, lányomat meg a fivéremet meglátogatni. Ilyenkor felkerestem volt kollégáimat, barátaimat. Többször találkoztam a Zagyva házaspárral, jó barátaim voltak az ordas időkben és a változások után is. Zsuzsi árvasága idején, Pop Ági volt önzetlen barát, gondoskodó pótyanya és minden, amire szüksége volt egy 20. életévét betöltött, magányos, fiatal lánynak. Szívesen fogadott, mint mindig, nem szokványos nagylelkűséggel és szeretettel Szilágyi Miki matektanár, volt kollégám, a Bolyai Líceumból. Török Juli angol szakos kolleganőmet 1979-ben ismertem meg, aki semmi jelét sem adta se akkor, se máskor, hogy zavarná családi „hovatartozásom”. Barátok maradtunk az áttelepedés éveitől is, a mai napig.

A hazatérések nem voltak egyértelműen kellemesnek nevezhetők. Minden alkalommal ott volt a görcs a gyomromban, mivel aláznak meg a határnál.

Voltam a véres márciusi események előtt, a diáktüntetések idején, a ferencesek templomában diákok által szervezett tiltakozó gyűléseken. Krámlí Éva kitűnő tanítványom kísért el a rendezvényekre.

Az etnikai összecsapásokat Pécsen, a szomszédban, néztem a tévében. Ahogy Kicsi mondaná – minden esemény, amit a távolból követtünk –, „belénk jajult”!

(Nekünk nem volt készülékünk, a forradalom eseményeit, a *Panoráma* adása is, egy kölcsönkapott, belgápralinés doboz nagyságú, hordozható tévékészüléken néztük, sokszor az Andrásfalvy családdal együtt. Nekik se volt tévéjük.)

Sejtésem beigazolódtott, Zsuzsi végig a főtéren tartózkodott az összecsapások alatt, a szülészeti klinika környékéről hordták, volt bolyais osztálytársakkal, a benzines palackokat. A televízióban láttam nemcsak Sütő András barbár módon szétroncsolt arcát, hanem a sógorom, Halmágyi Jánosét is, akit az összecsapások másnapján támadtak le román suhancok, kérdezvén: „Ești román?” (Román vagy?) Gerincességét, tagadó válaszáért, súlyosan megfizették, félholt-ra verték a lakása közelében. Voltak mások is...

Ez idő tájt vettem fel a kapcsolatot a pécsi *Helyzet* című, párton kívüli, háromnyelvű napilappal (magyar, német, szerbhorvát). Tudósításaimat örömmel közölték. A birtokomban megtalálható első írásom 1990. március 10-éről datálódik. Az újság „Erdélyi helyzetkép” című 11. oldalán három írást közöl az adott témakörben.

„Három rongyot Romániának...” címmel jómagam írtam az elsőt annak apropóján, hogy egy francia segélyszállítmányt kísértem el.

Íme az újságcikk:

„Február 19-én harmadszor indultam segélyszállítmányt kísérve Romániába. Ez utóbbi alkalommal az Arad melletti Rănuşa faluba, egy Grenoble melletti kis francia község testvérkapcsolatának kiépítése céljából, a helyi zöldek felkérésére, hivatalos tolmácsként.

A héttagú konvoj egyik tagjával Marosvásárhelyig jutottam. Izgalmas találkozások, interjúk. A megismétlődő csütörtöki diákdemonstráció után élménygazdagon érkeztünk vissza Borsra, a határállomásra.

Magyar kocsik hosszú sora. Útszélen veszteglő utasok és néhány visszafelé tartó „H” jelzésű kocsik; mintha a forradalom első heteiben nem lett volna ennyi várakozó.

A vámtiszt mosolytalan, barátságatlan arccal rakatja ki a Renault csomagtartóját. Egy kartondobozban néhány ajándékba kapott korondi kerámia, két-három kalotaszegi varrottas és néhány francia nyelvű könyv a sajátomból.

Ezt visszaviszik, otthagyják, ahol akarják. A határon kivinni nem szabad – szólt a verdikt. Időbe telt, míg francia ismerősömnek elmagyaráztam, miről is van szó.

De hát mi segélyszállítmánnyal jöttünk, hivatalos papírunk van Isère megyéből – mondta.

Meg se hallották.

A törvény mindenki számára törvény. Nem tárgyalunk. Forduljanak vissza! Visszakézből odadobott válaszomra – nem óhajt egy Ceauşescu-könyvet, éppen van nálam: „Románia nemzetközi politikája, a béke, a barátság és a világ népeivel való együttműködés szellemében”?! Ceauşescu-féle replikát kaptam. Visszakérte és a diktatúra idejéből örökségül maradt „fekete füzetébe” bejegyezte az útlevelem számát!

Nem először. Tavaly november elsejétől a forradalom kitöréséig Király Károly egyetlen Magyarországon élő testvére, rokona se léphette át a határt. Helyben vagyunk. Megkezdődött a visszarendeződés.

Hétórás tanácstalanság, nagyváradi bolyongás után, sikerült kapcsolatba kerülni a helyi RMDSZ vezetőjének, Nagy Bélának a feleségével, aki a kolozsvári magyar rádió tudósítói minőségében elkísért minket a határállomásra.

A riporter és a szolgálatos vámtiszt között az alábbi párbeszéd folyt le:

R: Az utóbbi időben nem ez az első eset, hogy hasonló ügyben keresnek meg emberek. Legutóbb egy nagyváradi általános iskolának szánt könyvrakományt, főleg mesekönyveket utasítottak vissza.

V: Igen. Megengedhetetlen, hogy olyan történelemkönyvek jussanak be Romániába, amelyekben Magyarország határai a Kárpátokig terjednek.

R: Ön látta ezeket a könyveket?

V: Nem, de utasítást kaptunk rá.

R: Gondolom, mielőtt visszafordítanák a rakományt, meg kellene vizsgálni, miről is van szó. Miért fogadja el a „fentről” jövő utasítást minden további nélkül? S most, mikor az országnak oly nagy szüksége van segítségre, ügyet csinálni néhány könyvből és cserépből?! Éppen egy francia szállítmány kísérelőivel?

V: Hagyjuk ezeket a konvojokat! Hoznak három rongyot, és kiviszik az országból nemzeti kincseinket! Egyébként is törvény van rá!

R: Milyen törvény?

V: Az 1979-ből való 30-as sz. törvény 55. cikkelye.

R: Ez Ceaușescu idejéből való!

V: Igen. De nem ez az egyetlen törvény, amely még érvényben van.

Mondhatnám, sajnós. Éjfél után sikerült átjutnunk a határon. Hogyan is szól az említett törvény? Külföldi állampolgárok csak valutával vásárolt, leszámlázott cikkeket, emléktárgyakat hozhatnak ki Romániából. Bevinni lehet szinte bármit, főleg nagy kamionokkal: gyógyszert, élelmet, ruhaneműt, műszaki felszereléseket. (Igaz, mindez három ronggyá degradálódik...) Könyveket, magyar könyveket nem! A kihozatali tilalom, főleg és első sorban, nem külföldi állampolgárokra, hanem magyarokra vonatkozik. Ennek nem egy esetben szemtanúja voltam. Francia ismerősöm kihozhatta volna az említett tárgyakat. De ott voltam én, a Magyarországra telepedett román állampolgár. Az erdélyi. Aki alkalomadtán tolmácsolhat franciák és románok között. Köszönetből ennyi is elég. Talán sok is.”

Találtam, csak úgy, a papírjaim között kutatva, egy riportot Kerca Imre toliból a *Dátum* című napilap 1990. január 11-ei számában:

Marosvásárhelyi beszélgetés Király Károllyal

Kisebbségről, jogvédelemről

A kezekre emlékszem leginkább, a határtól Nagyváradon, Kolozsváron át egészen Marosvásárhelyig: V betűt formáló, magasba emelt kezek köszöntötték a magyar rendszámú autót.

Király Károlyt, a Nemzeti Megmentési Front Tanácsának alelnökét keresem, aki Maros megye jelenlegi vezetője is. A marosvásárhelyi konzervgyár volt igazgatója ebben a beosztásban úttörő szerepre vállalkozott. Meleg kézfogással fogad, és beszélgetésünk végeztével, amikor búcsúszom, magához ölel. A forradalomról kérdezem, arról, hogy mit tekint a legnagyobb változásnak Marosvásárhelyen, a megyében és az országban.

Románia első igaz nagy forradalma zajlott le – mondja. Sem az 1848-as, sem az az előtti, sem az azt követő nem volt az. Mindegyik inkább csak mondvacsinált forradalom volt, kis megmozdulásokkal, amelyek be is fejeződtek a proklamációkkal. A nagy forradalom: ez a mostani. Tudtam, hogy előbb-utóbb be fog következni ez a földindulás, azt azonban nem voltam képes elgondolni, hogyan lehet egy ilyen tüntetést a rezsimek ellen levezetni, éppen azért, mert nem

lehetett a munkásokat megszervezni. A mi forradalmunk egyik tanulsága, hogy ha nincs vezetője a tömegnek, akkor maga is el tudja önmagát vezetni. Adott esetben azután a helyszínen nőnek ki azok, akik véghezviszik a forradalmat. Csodálatos volt, és tragikus is, ami történt.

Kisebbség, alárendeltség

Király Károly Bukarestben a magyarságot is képviseli?

Ez így van.

Románia első igazi forradalma – ahogyan ezt Ön mondta – mit hozhat, mit ígér annak a több mint 2 millió embernek, aki itt, Erdélyben él, és magyarnak vallja magát?

Meggyőződésem, hogy a magyarok legalább annyira kivették a részüket ebből a forradalomból, mint a románok. Ezt lehet látni a sebesültek, a halottak névsorából. Ez a közös harc összeforrasztotta a magyarokat nemcsak a magyarokkal, hanem a románokkal is. Szent meggyőződésem – igaz, nem könnyen, mert sok mindent kell leküzdeni –, megvalósul az is, hogy a magyarság nem tűri el többé, hogy alsóbbrendűnek, másodrangúnak tekintsék.

Ebben a forradalomban feltalálta magát minden nemzet, harcolni fog tehát jogaiért, azért, hogy érvényesüljön. Azt is hiszem, hogy nem lesz erkölcsi alapja egyetlen erőnek sem, hogy valamilyen ürüggyel megtagadja ezeket a jogokat. Ma még ahhoz vagyunk szokva, hogy a kisebbség aláveti magát a többségnek. Nem szabad elfogadni ezt a gondolatot. És meg kell változtatni mások gondolkozását is. Erdélyben három egyenlő nemzet volt a történelem folyamán, már sok száz évvel ezelőtt is. Az más kérdés, hogy nincs székely és magyar, mert a székely és magyar egy nemzetet képez, hanem van román, magyar és német. Én úgy látom, hogy a kisebbségi jogvédelem a szervezeti biztosítékát elsősorban akkor találja meg, ha nem különböző fórumokat hoznak létre a nemzetiségek, hanem önálló pártot alapítanak, mert a pártnak nagyobb az ereje, tekintélye, az átfogóképessége és a jogvédelmi lehetősége. Az már részletkérdés, hogy miként nevezzük ezt a magyar pártot. A jogokat meg lehet szerezni, de szerintem megvédeni nehezebb.

Három egyenlő nemzet

A különböző nemzetek egyenlőségének politikai deklarációja megtörtént. Ön szerint milyen intézményekre van szükség ahhoz, hogy ez valósággá is váljon? Erdély kultúrája része a magyar kultúrának. Erdély sok kiválóságot adott a magyar kulturális és tudományos életnek. Az utóbbi évtizedekben viszont azt tapasztaljuk, hogy sorvadnak az erdélyi kultúra bölcsői, visszaszorulnak az erdélyi magyar egyetemek, s a magyar nyelvű oktatás pedig meg is szűnt.

Alapkérdés, hogy Erdélyben három egyenlő nemzet él, és három egyenlő nyelv van. Legyen meg hát mindegyiknek a rádiója, a televíziója, a sajtója és helye az iskolahálózatban fel egészen az egyetemi fakultásokig. Tapasztalom,

hogy az iga alól felszabadult magyarság most alulról szervezkedik, építi ki nemzettudatát, és erősíti szervezeteit. Mindenki töri a fejét, hogy miként volna jobb, és véleményt formál arról is, hogy mit tart fontosabbnak a különböző programokban.

A régi közigazgatást sok bíráló érte. Miként képzeled el az újat?

A közigazgatás ma is a régi, de vannak már javaslatok az újra. Hozzám a minap egy székelyudvarhelyi delegáció érkezett, és felkért, segítsem, hogy Udvarhely újra megyeszékhely legyen. És engedtessek meg nekik az is, hogy újra létezzen a régi Udvarhely megye. Én egyetértek ezzel, hiszen hagyománya van, és tudom, hogy másutt is lehetnek, lesznek is ilyen követelések. Egy igazi demokratikus kormány ezeket figyelembe is veszi.

Tudom, hogy most éjszaka Bukarestbe utazik, elmondaná, hogy az Ön útja miképpen tükrözi a változást?

Vonaton megyek Bukarestbe, és most két testőr kísér. Ezúttal nyílt órség. Már 12 éve tudom, hogy „vigyáznak rám”. A minap átadták a kazettát is, amelyiken a december 21-ei szóváltásokat örökítették meg „mikroelektronikai eszközökkel” az irodámban. S tudom azt is, hogy lehallgatták a telefonbeszélgetéseimet, és lefényképezték azokat, akik beléptek a kapumon. Nem beszélve arról, hogy sokszor a munkahelyemről hazáig három gépkocsi – vagyis három csoport – kísért. Szóval most tudom, hogy kísérek, de csak addig, amíg lecsillapodnak a kedélyek.

Ez az interjú alig két héttel a forradalom kitörése után készült. Még éltek az illúziók, hogy a dolgok a régóta várt és remélt irányban fognak alakulni. A „három egyenlő nemzet: román, magyar, német”; a „nyelvi jogegyenlőség, szabad nyelvhasználat” elképzelése – amit Károly beadványaiban, írásaiban szüntelen felvetett 1977-től kezdődően, amelynek érdekében életét is kockáztatva nem szűnt meg küzdeni –, azt lehetett hinni ekkor még, a megvalósulás előtt áll.

Ám két hónap elteltével a magyarság kemény leckét kapott a román „testvériség” elképzeléseiből. A márciusi véres események megmutatták, hogy Ceaușescu eszméinek letéteményeseit, nacionalista ideológiájának román tudatokba való begyökeresedését, nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Számvetés

Ezt a történetet a mai napig tovább írja az élet. Minden, ami ezzel kapcsolatos, érdekes reakciókat válthat ki. Hol elhatárolódhatnak egyesek – még végigolvasni is rossz a megtörténeteket! Hol nem vesznek róla tudomást. Akár indulatba is jöhetnek, mert esetleg valamely történés (negatívan) érinti az események tanúját-olvasóját. Lehetnek, akik elismeréssel szólnak...

A „változás” semmit nem oldott meg. Nem oldotta fel az elfojtásokat, a kibeszéletlen traumákat vagy akárcsak az enyhébbnek mondható félelmeket. Az emberek örülnek, ha elhajíthatják rossz élményeiket. Élni, most, jobban! Nem

a félelemben, nem a múltban! Felejteni, ami volt! Sokan ma is inkább mélyen eltemetik emlékezetükbe az elmúlt szenvedésekkel, nélkülözéssel teli évtizedeket, mintsem visszagondoljanak az átéltekre. Aztán meg ott van a megszépítő messzeség...

Ez, talán, így is van rendjén.

Király Károly és kiállása mindig is zavart. Mert Király Károly zavaró személyiség. Ahogy Demény Lajos említi: nem „kellemes” személyiség, mert véleményét nem rejtí véka alá.

Zavarta a hithű, végsőkéig elkötelezett kommunista pártfunkcionáriusokat: „Mit akar ez a Király, miért nem jó neki a sors kegye, a legmagasabb, magyarok által betöltött funkciók egyike...

Zavarta a diktatúra idején a nómenklaturistákat, az államvédelméseket, és elsősorban Ceaușescunál váltott ki örült dühkitöréseket, és a fondorlatos döntést még hagyja/halasztja, hadd múljon a nemzetközi meg a hazai közvélemény felbolydulása, Király úgysis a kezében van. Aztán „bármí megtörténhet”. Ami bekövetkezett, arra Ceaușescu sem számított. Jött váratlanul, kiszámíthatatlanul, az Istentől való, népakarat által kinyilvánított „bármí”.

Zavarta a románokat, mert ha az 1972-es évet, magas állami és pártfunkcióiról való lemondását, nem vennénk figyelembe, csak a 77-től kezdődő ellenálló küzdelmét, akkor sem beszélhetünk egyetlen számottevő román disszidensről ebből az időszakból, aki a hozzá hasonló, megalkuvás nélküli következetességgel végigcsinált volna egy ilyen – mélységében és jelentőségében is – nagyméretű disszidenciát, mint Király Károly.

Király Károlyt – az összes volt RKP KB magyar tagjai közül szinte egyetlenként – címkézte fel, főleg az RMDSZ karrierista vezetősége, a „kriptokommunista/nómenklaturista” megítéző jelzővel. Elkészítettem egy kis statisztikát a KB magyar tagjairól, akik az utolsó pillanatokig aktívan működtek a legfelsőbb vezetésben:

A Membrii CC al PCR, 1945–1989. Dicționar. Ed. Enciclopedica, 2004 (A RKP KB tagjai, 1945–1989) szerint a több száz, inkább ezer román központi bizottsági tag vagy póttag, azaz magas párt- és állami funkciókat betöltő román funkcionáriusok közül az adott időszakban: 65 magyar, 13 német, 11 zsidó és 1-1 szerb, bolgár, lengyel, cseh nemzetiségű volt.

Közülük egyetlen egy a legmagasabb funkciókat betöltő személy volt, aki saját elhatározásából lemondott tisztségeiről 1972. április elsején – KB-tagság, VB-póttagság, Államtanács alelnöki és Nagynemzetgyűlési tagság –, ez Király Károly volt. Nagynemzetgyűlési tagságát 1973-ig, KB- tagságát pedig látszathól megtarthatta 1974 novemberéig, az RKP XI. kongresszusáig. 1977-től kezdődően pedig nyíltan vállalta harcát a kisebbségi jogfosztások ellen. A szocialista táboron belül is egyedüli, aki Saulusból Paulus lett!

Tehát a tények egy kis statisztikával alátámasztva:

A magas állami és párttisztséget betöltő magyar nemzetiségi személyek közül – a 65-ből – 34 az utolsó percig, a forradalom kitörésének napjáig, 1989.

december 22-éig vagy a legutolsó, XIV. pártkongresszusig, 1989 novemberéig, megőrizték funkcióikat, kiszolgálták a totalitárius diktatúra eszméit és gyakorlatát. Példaként említeném a legismertebbeket:

Csucsuj Paraschiva, Nagyvárad, dec. 22.; Fazekas János (nyugdíjba küldték az utolsó kongresszuson); Gálpál Zsuzsanna, dec. 22.; Gere Mihai, dec. 22.; Hadnagy János, dec. 22.; Hajdu Győző, dec. 22.; Koppándi Sándor, dec. 22.; Fazekas Lajos, dec. 22.; Fejes Gyula, dec. 22.; Létay Lajos, dec. 22.; Nagy Ferdinánd, dec. 22.; Nagy Paul, Szatmár, dec. 22.; Pall Arpad, Hargita, dec. 22.; Rab Stefan, Brasó, dec. 22.

Lehetne folytatni a sort.

Hát akkor ki is a nómenklaturista?

Zavarta a magyar „hullámlovagokat” – a rossz lelkiismeretűeket, a gyengéket, megalkuvókat, gyávákat, nemzetárulókat –, akik csendben átvészelték vagy akár átkollaborálták a diktatúrát, és 1989. december 22-étől kezdődően melldöngetős forradalmárok és „mindent jobban tudó, »Királyt lekicsinylő« kiskirályok” lettek.

Mert Király Károly nem alkudott. Elveit nem adta fel, önös érdekéből, soha! Ez zavart mindenkit a legjobban. Úgy vélem, ennek alátámasztására, beszélnem kell az objektív, pozitív megítélésekről is. Hogy összeálljon a kép!

Tallóznék egy keveset az 1990-es évekből, a *Nyílt kártyákkal* című könyve I. kötetének megjelenése kapcsán megjelent írásokból, jóllehet nem célozom Király Károly forradalom utáni küzdelmének a feltárása. Én ekkor már nem voltam mellette, csak mint ideiglenes „hazalátogató”. Kívülállóként nem tudnék hitelesen írni erről az időszakról.

A *Nyílt kártyákkal* című könyvének 2. kötete átfogó képet ad az erdélyi önrendelkezésért, autonómiáért folytatott harcáról. Az idézeteket ebből a műből vettem.

„...az életét tette kockára”

„Egy hiteles erdélyi politikus” címmel a *Magyar Nemzetben* (1996. január 18-ai szám) Török Bálint tollából:

„Az erkölcsi tisztaság sokakat idegesít. Ezért fanyalognak egyesek Király Károssal kapcsolatban. Pedig csak egyszer változott meg. De egész életében meghatározó eleme volt személyiségének az, hogy magyar, a magyar nép fia! [...] *Nyílt kártyákkal. Önéletírás és naplójegyzetek* című könyve jutatta eszembe az előbbieket. Milyen furcsa: a társadalom minden további nélkül tudomásul veszi a köpönyegforgatást, de az elvszerű megváltozást nehezen honorálja. [...]

Funkciójáról 1972-ben mondott le, mert mint írja, választania kellett: »kinek a szolgálatába szegődöm a továbbiakban, a RKP elnemzetlenítő politikáját vállalom és vallom magaménak, vagy sorsközösséget válllok az erdélyi magyarsággal, hiszen a fia vagyok«. [...]

Egyre világosabban láttam, hogy »Romániában nincs demokrácia sem a tömegszervezetekben, sem a pártban, sehol és senki számára. A diktatúra kizárja a demokráciát.« [...]

Odáig jut 1981-ben, hogy ilyen gondolatokat vet papírra: »Fontolóra kell venni, hogy a magyarságnak van-e mit keresnie a RKP-ban, lévén ez az elnyomás pártja, a nemzeti diszkriminációt támogató párt. Ha másképpen nem tudjuk alkotmányos jogainkat kivívni – tömegesen ki kell lépni az RKP-ból.« [...]

Következetességét bizonyítja, hogy Iliescuval is csak addig működött együtt, amíg ezt megalkuvás nélkül tehetette. Elveit fontosabbnak ítélte, mint a szenátori funkciót.

Igen jellemző egy 1990 áprilisában tett javaslata az RMDSZ vezetésével kapcsolatban: »...a szervezet vezetői közé ne kerüljenek be az egykori KB-tagok, tisztviselők, hisz személyük ellen bármikor támadás indulhat, még akkor is, ha szemben álltak a régi rezsimmel«. Ő is KB-tag volt. Ő is szemben állt! De aki nem pozícióért, nem állásáért, nem hatalomért vállalt áldozatot és kockázatot, annak elég jutalom az is, ha látja, hogy eredményesen szolgált egy ügyet, esetünkben a magyarság és a demokrácia ügyét. Ezért hiteles ember, ezért hiteles politikus Király Károly, akit ilyenek ismertünk meg a *Nyílt kártyákkal* elolvasása előtt is.”

Márkó Imre (*Háromszék*, 1996. február 22-ei szám) „Együk-e meg egymást” című cikkében írja:

„A forradalmak eddig még mindig felfalták saját embereiket. Ez majdnem törvény! [...] Mit csináljunk hát a mi Király Károlyunkkal, aki akkor szólt, amikor vezető ember volt, már akkor letette az obulust? [...] Nem Király kommunista múltjával kell nekünk bajlódnunk, hanem ellenálló tevékenységével, azt kellene értékelni, hogy ő elsőként állt ki a porondra életét, kisleányát veszélyeztetve már a hetvenes években. [...] Rosszat sem tett, nagyszerűen cselekedett, mondhatnám, elegánsan az alkotmány körüli szavazáson is. Ne bántsuk hát azt az embert, aki valamit tenni akart értünk, és tett is. Ne blamáljuk, ne kenjük be sárral az arcát! [...] Ha semmit nem csinálna ezután, akkor is szobrot érdemelne, sokkal inkább, mint a vele egy időben élt sok kis igyekvő.”

Tompa Ernő (*Bécsi Napló*, 1996. január-februári száma) ekképpen fogalmaz Király Károly családjának 1944-es határátlépését illetően:

„És itt térünk meg ismét a jelképhez. Vissza az elhagyott két átalvetőért, mert 1972-ben lemondott állami és párttiszségéről senki által nem kényszerítve, belső sugallatra, becsületből. Ezek után következett a karánsebesi száműzetés és az életét veszélyeztető üldöztetés.

Az 1989-es fordulat után, azokban a napokban Király a diktatúra megdöntését követelő marosvásárhelyi felháborodott tömegek élén haladt az utcákon, majd a Nemzetmentési Front Tanácsának és a szenátusnak is alelnöke lett, de 1991. év végén, az alkotmány elfogadása alkalmával, ismét visszatért az átalvetőkért, s az pedig népének szolgálata, küzdelem a nemzetiségi jogokért és az igazságosságért.”

És íme hogyan vélekedik Beke György „Király Károly kiáltása” címmel a *Nyugati Magyarországon* közölt írásában:

„Erdélyben a népi szabadság, az egyéni és a közösségi önrendelkezés minden áldozatra kész politikusa Király Károly. Az ő útja is az elnyomatás, a nemzeti elnyomórítás felismerése és a vele való bátor szembeszegülés – jóval több ez damaszkuszi útnál – az erdélyi magyarság panaszának és vádjainak szétkiáltása a világba, és olyan üldöztetés vállalása, amely nem egyszer orgyilkossággal fenyegette. [...] Király belülről ismerte a rendszer természetét, tudta, mit várhat Bukaresttől, ezért helytállása, következetessége valóban póztalan hősiesség volt, vállalt sors. [...]”

Ha Király Károly »pusztán« ellenzéki lett volna, vagy az lenne ma, akkor 1989 után, a nagy ellenfél, Ceaușescu bukása nyomán megfuthatta volna a maga érdemeit, karrierjét, hiszen a diktatúra szellemi terrorja idején Tőkés Lászlóval együtt ő tett a legtöbbet az erdélyi magyarság érzelmi, gondolkodásbeli felszabadításáért.

1991 őszén azonban váratlanul „politikai öngyilkosságot követett el. Kirekesztette magát abból a testületből, amelyben addig magyarként állt helyt. Tüntetően elutasította az új román alkotmányt, amely Romániát egységes nemzetállammá nyilvánította – akárcsak Ceaușescu idejében –, és ezzel az egész magyarságot, minden romániai kisebbséget „beolvasztott” elméletileg – a román nemzetbe. [...]”

Király Károly nem ment el a szavazásra. Ehelyett megint kiáltványban fordult az erdélyi magyarsághoz és nagyvilághoz. Miként a diktatúra korszakában. Erdélynek azt üzenté, hogy azért cselekedett így a szavazásnál, mert a román nacionalizmus mérgezése elviselhetetlenné vált, megbénítja a magyarság testét, lelkét, nyelvét. A nagyvilágnak is volt üzenet. Az újabb állampárt, Ion Iliescu és Petre Roman együttese a történelem legantidemokratikusabb alkotmányát fogadta el Romániában. Ez az alkotmány – egyedül Európában – az egységes „nemzetállam” eszményét nyilvánítja ki, és ennek alapján lényegében megtagad minden alapvető nemzeti jogot a magyaroktól, németektől, szerbektől, minden kisebbségi népcsoporttól. Totalitárius rendszer alkotmánya jött létre Romániában! [...]”

Király Károly világosan látja, hogy az autonómiát nem lehet azonnal, egyszerre megvalósítani, de a kollektív jogokat de facto mindenképpen el kell fogadtatni a bukaresti hatalommal:

»Annyi megpróbáltatás, megaláztatás, csalódás, önbizalomvesztés után, az erdélyi magyarság tulajdonképpen önmagát becsülve, erejében bízva és nem utolsósorban történelmi hagyományainak folytatásaként, jogosan igényli megmaradásának biztosítékait. Az eddigi tapasztalatok szerint, ez a biztosíték: az *autonómia*. Gyakorlatban az autonómia önrendelkezés nélkül nem valósítható meg. Az RMDSZ sokáig félt és idegenkedett ettől a gondolattól. Még mindig úgy látom, hogy az RMDSZ vezetői nem őszintén, nem bátran és nem félelem nélkül képviselik a szövetség programjába foglalt autonómia gondolatát.«”

Csutak István az *Erdélyi Napló* 1996. január 3-ai számában következőket írja:

„Király Károly nem az egyedüli magyar volt az RKP legmagasabb berkeiben. Ám az óvatos duhajokkal ellentétben ő az RKP mindenkori káderpolitikájának a legnagyobb kudarca. 1972-es fellépése történelmi tett volt. Az, hogy tizenhét évig tartott, és túlélte, sokak számára kényelmetlen bizonyítéka annak, hogy lehetett és érdemes volt. *Majd így folytatja:* Joggal vetődik fel a kérdés: miért lehetett, és miért volt érdemes Királynak megtenni, amit eddig megtett? A választ talán a könyv egyik fejezetcíme hordozza: »A múlttal szakítani nemcsak politikai kérdés, de erkölcsi is.« Hát igen. Ez a követelmény kopott ki leghamarabb az 1989 utáni romániai magyar közéletből.”

Buzás László írja „Az én példaképem” című írásában (Csíkszereda, 2001. 02. 18.):

„Az 1989-es decemberi puccs után az erdélyi magyarság egyik legfontosabb képviselője. Nagy és fontos funkciókat tölt be, őszintén és teljes erőbedobással vállalt részt az elkövetkező eseményekben. Mint az Országos Nemzeti Megmentési Front alelnöke, nem a szó és megértés híveként dolgozott, hanem a tettek embereként hirdette már akkor a magyarság autonómiájának és kollektív jogai megadásának szükségességét és alkotmányos elismerését. [...]

Alig kezdődött nálunk el az a bizonyos demokrácia, és máris megkezdődött a magyarság között is a hatalmi harccal járó sárdobálás. Egyik legfontosabb célpontja ennek Király Károly személye volt. A hatalomra törők szemében ő piros posztónak számított. A valóságban irigyelték tapasztalatát és karizmatikusságát, megindították a rágalomhadjáratot ellene, mert akadálynak látták személyét a vezetőségi funkciók elfoglalásában, az álmos, lagymatag politizálásban. Elsőként mondta ki, hogy ő nem vállal tisztségviselést, mert egyetért a temesvári 8-as pontban foglaltakkal, mely kimondja, hogy aki a kommunista pártapparátusban dolgozott, az ne vállaljon tisztségviselést. A példaértékű cselekedetét nem sokan követték.

Életem egyik legnagyobb élményeként éltem meg Király Károly kivonulását a Román Parlamentből. A Román Alkotmányt szavazták meg, és ő nem értett egyet azzal a megfogalmazással, hogy Románia egységes nemzeti független állam. [...] Érvelése annyira világos volt, hogy a magyar parlamenti csoport teljes kivonulását vártam ezután, de Király Károlyt tettében senki nem követte a magyar parlamenterek közül. Azután sokan restellték passzivitásukat, és elismerték, hogy tévedtek. Szégyellhetik a halálukig, mert ekkor Király Károly nagyobbra nőtt minden magyar parlamenti képviselőnkénél. Ezért nincs neki lelkiismeret-furdalása, és ezért könnyű neki!”

Nem szeretném elhallgatni Sütő András lényegre törő, tömör megfogalmazását a *Szemet szóért* című naplójegyzeteiből (DIA, 1993, 73. oldal):

„A 70-es évek közepe táján Király Károly megszólalása keltett némi pánikot Ceaușescu udvarában, és szenzációt a nyugati világban. A hivatásos politikus,

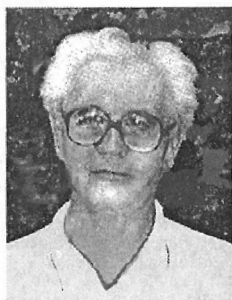
aki minden magas funkciójáról lemondva a külföldi sajtó útján is közzétette a romániai nemzetiségeket sújtó elnyomatás tényeit, egészen a véres fordulatig, 1989. decemberig nézett farkasszemet a halállal.”

Végül lényegesnek tartom idézni dr. Demény Lajos történész, a MTA tagja, összefoglaló jellegű véleményét a Király Károly körüli ellenséges megnyilvánulásokról a *Magyar kisebbség* 1996/1-2., ill. 3-4. számában:

„Bevallom, hogy tisztelője voltam és maradtam Király Károlynak mindazért, amit tett a diktatúra utolsó 15 évében, miután lemondott magas beosztású párt- és állami funkcióiról. [...] ma is vallom, hogy Romániában Király Károlyon kívül senki magas pártvezetőségéből nem merte vállalni a nyílt szembeszegülést, amellyel párosult a romániai magyarság nemzeti érdekeiért való bátor kiállása. Ezért lepott meg és maradt számomra érthetetlen, hogy volt munkatársai (barátai?) nőmenkaturistát képesek benne látni. [...] Azt sem tudtam megérteni, hogy akár a parlamenti csoportunkban, akár az RMDSZ felső vezetésében (tisztelet a kivételnek) mi mozgatta a vele szembeni értelmetlenséget, miért kellett mellőzni politikai tapasztalatát és kapcsolatait. [...]

Bevallom, hogy feszült érdeklődéssel olvastam végig Király Károly önvallomását távolról sem könnyű életútjáról. Nehéz megértenem a vele szembeni bizonyos ellenszenvet. A néha durvaságig menő megjegyzéseiket darabos és írói vénát magának nem vindikáló ember vetette papírra úgy, ahogy látta és látja néha elkeseredéssel az átélteteket. [...] De az vesse szemére a nőmenkaturista múltját, aki mert nála bátrabban szembeszállni a Ceaușescu elnyomó és felszámolásunkra törekvő rendszerével. [...] Nem törölhetjük ki közelmúltunkból markáns jelenlétét és politikai életünkben betöltött szerepét még akkor sem, ha a visszaemlékezései nem valakire nézve és nem mindig hízelgő, mert a hízelgés sohasem volt a kenyere.”

Legutoljára idéznék néhány gondolatot Károlynak a *Székely Nép* (2002. március, 49. szám) „Az erdélyi magyarság kilátásai” címmel közölt cikkéből:

Az erdélyi magyarság kilátásai

Király Károly

Románia több mint tíz éve keresi a kiutat, a neki megfelelő helyes választ, és még mindig nem tudta eldönteni az elit, a politika, hogy milyen irányba kötelezze el magát - a keleti vagy a nyugati orientáció mellett horgonyozza le ingadozó, viharvert politikai bárkáját. A keleti orientáció nem vonzó - a megszokott nem tételez fel mentalitásváltást. A nyugati orientáció ígéretes és vonzó, a modernizáció esélyével kecsegtet, a globalizáció áramkörének sodrásába terelné a román társadalmat - mentalitásváltást igényel. A demokratikus jogállamiság, az emberi jogok tisztelete, a kultúra sokszínűsége, az európai civilizáció értékeinek megbecsülése esély és kötelezettség - a forma helyett a tartalomra kell helyezni a hangsúlyt.

Van-e esélye ennek az alternatívának?

Véleményem szerint - van. A feltételek adóttak. Politikai akarat kérdése. Radikális és határozott váltást igényel. Szembe kell nézni a valósággal.

Szakítani kell a hagyományos politikával, különben a lehetőség kiaknáztatlan. A politikai irányváltás késík. Bukarest azon fáradozik, hogy úgy csatlakozzon az európai struktúrákhoz van: a tartalom nélküli formák intézményrendszerével, centralizált nemzeti állammal, az emberi

jogok szelektív alkalmazásával, stb., stb. Nyugat felé szaporán hangsúlyozza a térségben betöltött stabilizációs szerepet, az ország geopolitikai fekvését, lakosságának tekintélyes népességét, amit Európa nem hagyhat figyelmen kívül.

Bukarest meg van győződve arról, hogy ez a politikai lobbizás eredményel jár. Ez a politika minden valóságot mellőz.

Az Európai Unióhoz való csatlakozásra váró tizenkét országból Románia az utolsó helyet foglalja el, s az idő teltevel csatlakozási esélyei csak romlanak.

Romániának minden esélye megvan arra, hogy a meghasonlott országok közt rekedjen. Molnár Gusztáv "Az erdélyi kérdés" című nagyszerű tanulmányában olvashatjuk: "Kit lehet európainak -- és ezzel az európai Unió, a NATO és más ezekhez hasonló szervezetek potenciális tagjainak tekinteni?"

A legegységelműbb és - átfogóbb választ a nyugati kereszténységhez tartozó népek, valamint a muzulmán és ortodox népek között húzódó, évszázadok óta fennálló nagy történelmi választóvonal szolgáltatja. Ez a választóvonal a Római Birodalom 4. századi felosztásával és a Német-Római Szent Birodalom 10. századi megalakulásával vált láthatóvá. Mai

"helye" körülbelül 500 év óta változtatlan. Észak-déli irányban a Finnország és Oroszország, valamint a balti államok és Oroszország közötti határral esik egybe, majd Nyugat-Beloruszon, Ukrajnán húzódik keresztül, élváltástva egymástól a görög-katolikus nyugati részt és ortodox keleti résztől; Romániában a katolikus magyarok (Huntington itt nyilván az egyszerűség kedvéért használja a "katolikus" jelzőt -M.G.!) által lakott Erdély és az ország többi része között húzódik, majd a volt Jugoszláviában a Szlovéniát és Horvátországot a többi köztársaságtól elválasztó határmentén halad tovább. A Balkánon ez a választóvonal természetesen az Osztrák-Magyar Birodalom és a Török Birodalom közötti történelmi határvonalal esik egybe. Ez Európa kulturális határa és a hidegháború utáni világban ez egyben Európa és a Nyugat politikai és gazdasági határa is.

A civilizációs paradigma így világos és megcáfolhatatlan választ ad a nyugat-európaiakat foglalkoztató kérdésre: "Hol ér véget Európa? Európa ott ér véget, ahol a nyugati kereszténység véget ér, és ahol az iszlám és az ortodoxia kezdődik."

Az utóbbi időben, években mint több iromány, tanulmány jelenik meg azokról a gondokról, feltételekről, kötelezett-ségekről, amelyek lehetővé

1. oldal

[...] „A mostani politika rafináltabb, körmönfontabb, a demokrácia játékszabályait sajátos módon értelmezi és alkalmazza, az etnikai megbékélés helyett a feszültségek mérhetetlen arányba való kielezése jellemzi. [...]

Erdélyt magát kell visszahelyezni történelmi jogaiba, nyugati kultúrájába, figyelembe véve gazdasági adottságait, nyugati orientáltságát. Erdély népeinek – magyaroknak, székelyeknek, cigányoknak, németeknek, ukránoknak, szerbeknek, románoknak stb. – egyaránt újra kell teremteniük azokat a hagyományos, kipróbált együttélési feltételeket, kulturális és szellemi és vallási orientációkat, amelyek oly gazdaggá tették Erdély nemzeti, kulturális, nyelvi és felekezeti sokszínűségét. Egy igazságos, méltányos, a nemzetközi jog szerinti rendezés alapján Erdély többet nyújthatna az egyesült Európa színpadán, mint egy keleti Svájc. [...]

Mielőtt soraimat zárom, annyit kívánok megjegyezni, *hogy az erdélyi magyar elit 89 után, az új történelmi helyzetben, nem igazán töltötte be hivatását. A szűklátókörűség, a hatalomcentrikusság, az önzés és a kishitűség székértelői szerephez juttatta. Az úgynevezett kis lépések politikája, a román hatalommal való kacérkodást fedik. [...]* Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az RMDSZ minden eddigi eredményét tagadnám. [...] Bizalmatlanságom a vezetőséggel, politikai irányvonalával és karrierizmusával van kapcsolatban. [...]

A célirányos tevékenység hiányán kívül azt rovom fel a jelenlegi vezetésnek, *hogy az erdélyi magyarságot, a felelős és tetterre kész, öntudatos, magyarságukat vállaló embereket, a tagságot kiiktatták a politikából. [...]* Ma az RMDSZ-t nem a szavazótábor, nem a tagdíját fizető magyarság jelenti, hanem a klientúra, amely pártunk és kormányunk, sőt mini parlamentünk életfogytiglanig megválasztott bölcs vezetőiből áll. [...]

Annak a meggyőződésnek adok hangot, hogy az erdélyi magyarság megváltását, sorsának jobbra fordulását, szülőföldjén való boldogulását, ott kell keresni, ahol ezt válsághelyzetbe hozták – Európa és a világ nagyhatalmainál. [...] Kívülről nekünk senki sem szolgáltat elégtételt, nem vállalja fel gondjaink terhét, ha azt mi nem kérjük, követeljük, sorsunk alakulásába közvetlenül nem avatkozunk.” (Kiemelések K. I.)

Az én meglátásom szerint az öt lekicsinylő, semmibe vevő utópolitikusok nem vették volna rossz néven, ha Király Károly mártírrá „magasodott volna fölébük”. Akkor megbocsátották volna neki saját, önös érdekpolitizálásukat.

Van kivétel. Vannak még, akiket nem zavar. Egyrészt az egyszerű, tisztességes emberek hozzáállása, tisztelete a mai napig. Másrészt a nemzeti identitás, anyanyelv megőrzésének fontosságát átélő, átérző értelmiségiek, akik magukénak vallják nemzetföltő küzdelmét, és sorsközösséget vállaltak vele. És akikre visszahullott abból a sárból, amivel megdobálták Király Károlyt.

Majd lemossa róla a sarat az eső, ha már nem lesz. Akkor megszűnik zavarni.

Vallomás

Mikor emlékeimet összekapargatván írni kezdtem, céloim az volt, hogy az elhallgatott, megmásított igazság, (szubjektívnek is mondható) fénycsóvával megvilágítva, a helyére kerüljön. A Király Károly félreismert vagy egyáltalán nem ismert, nem egyszer rosszindulattal kezelt, zavaró szerepe.

Tehát arra gondoltam, hogy megírom Király Károly „igazságát”. Adassék meg szíve vágya: a zöld könyv is a piros és a fehér mellé!

Nem lehet számításon kívül hagyni: az Idő, jobbító és romboló, tényezői beépültek életünk napjaiba. Ereje, küzdeni akarása is belefáradt a több évtizedes szélmalomharcba, noha maradék erejével, sosem lankadóan, „műveli a kertjét” ma is. Életelve mindig ez volt: Dolgozni kell! Vállalni.

Van tíz év korkülönbség, van tíz év előnyöm velem szemben. Nálam jobban nem sokan ismerhetik önzetlen, nemzetvédő kiállását, az eseményeket főleg 1989-ig, jellemét, hajlíthatatlanságát, keménységét és nagylelkű, adakozó kedvét. Senki jobban nem ismeri a küzdelmét, melynek apró kis része voltam. Írni kezdem tehát annak ellenére, hogy visszaemlékezéseim repeszei ma is sebeket tépnek fel. Kiírni magamból a ki nem mondott igazság fájdalmát, ez vezetett, ez adott erőt, hogy legyőzzem a velem született inerciát.

(Többször olvastam már Sütő András: *Szemet szóért* című megrázó visszaemlékezéseit. Különös módon csak most fogtam fel az író jóslatnak is beillő üzenetét:

„Egyszer majd érdemes lesz megírni, közzétenni a Király köréből vallas, állandó megfigyelés végett kiszemeltek kálváriáját. A testvéreiét mindenek előtt! Húgának, Király Ibolyának az üldöztetését, míg el nem hagyta az országot. Öccsének, Király Istvánnak az üldöztetését, míg el nem hagyta az országot. Vele szolidáris barátjának, Lokodi Ernőnek az üldöztetését, embertelen vallasát hamis gazdasági jellegű vádak alapján, de valójában a Királlyal fenntartott kapcsolata miatt. Orvos fiamnak és családjának elüldöztetését az országból egy Király miatt és körülötte támadt politikai konfliktus következtében.”

(Egy villanás: ez lenne a sorsfeladatomban? Az én kései szárnypróbálgatásom, öntudatlanul, Sütő András prófécijának vetülete volna? Így kulcsolódnának össze idő- és életpályáink egy másik dimenzióban? Ezért hagytam volna, hogy magukkal ragadjanak az éjjeliszekrényemből kiboruló papírhalmaz elfojtott fájdalmai? A Károly igaza mellett Sütő András jövőt előre vetítő óhaja volna a másik mozgató erő, mely tollat adott a kezembe?!)

Megeshet, sikerült valamit hozzátennem Király Károly igazságához, és mindeközben bejártam egy utat, visszalépvén az időben, és akarva-akaratlanul feltárult, úgy érzékelem, az én életem igazsága is. Ez az írás nem az én művem. A kettőnk műve. Az ő bátor kiállása, önként vállalt meghurcoltatásai és következetes szerepvállalása nélkül nem születhettek volna meg az én „repeszeim”! Király Károly életútjának útítársa voltam. Nem „átalvető cipelő”, mint ő. Ahhoz én nem voltam elég erős. Csak botladozni tudtam mellette a sötétben mint bátorításra szoruló útítárs. Teher – kevesebb, mint amit ő elbírta – volt rajtam is, mert összekötött a sorsunk. Soha félnélkebb, gátlásosabb, botcsinálta cselekvést még nem látott a világ, mint az én háttérmerészségem!

Most, hogy mindkettőnkől lehullott a lepel, ezek voltunk, ilyenek vagyunk, ítélkezzen felettünk az idő, de semmiképpen sem a „rossz szél” fújta emberi akarat! Azt lehetne mondani: a történelem részesei voltunk. Nem passzív szereplői, hanem cselekvő tényezői! Király Károly emberfeletti-emberi cselekedete-

tei nélkül nem ilyenné vált volna a világ. Ha nem is jobb – lehet ezt tudni? –, de más lett. „Király Károly nevét mindig halkán és nagy tisztelettel ejtettük ki” – írta egyszer nekem Kentelki László, régi ismerősöm. Sokan voltak, akik így gondolták/gondolják ma is annak ellenére, hogy: „életveszélyes volt a vele fenn tartott pusztaság ismeretsége is!” (Sütő András)

(Ennek a „műfaja nincs” írásnak a végére érkezvén, tudatosult bennem, hogy a honkeresés (itt vagy ott) dilemmájának máig sajgó sebeire gyógyírt hozott a kibeszélés, az írás. A megtett út visszafelé a múltba, a belső utazás, legbensőbb énemhez juttatott el. Segített felülkerekedni a fájdalomkon, begyógyítani a „repszerek” okozta sebhelyeket. A harmadik, mitikus „hon” (a kiírás/kibeszélés) megelégedése hozzásegített a belső harmónia elnyeréséhez. A kibeszélés, a megosztás az egyedüli módja a megkönnyebbülésnek, a lélekben felhalmozódott malomkőszavak súlyos terhétől való megszabadulásnak. Mert kizárólag csak a lélek legmélyéről feltörő zokszavak menthetnek meg az exilium (paradicsomból való kiűzetés) gyötrelmeitől.

Illyés Gyula megelőlegezte Király Károlynak a bizalmat 1977-ben. Az illyési segítség-támfal nélkül – ide értve Csoóri Sándor és értelmiségi köre aktív vállalását – nem ez lett volna a kimenetele a Király-ügynek. Más térben mellette állt másik nagy mentora, Ion Gheorghe Maurer volt román miniszterelnök, aki a ceausista ordas időkben gondolkodás nélkül biztosította Károlyt támogatásáról. Sütő András baráti, harcostársi melléállása is védőfalként szolgált az eszement diktátori „halálparancsnak”. Ezért is történhetett meg, hogy a vállalt sziszifuszi küzdelemből – hanem is győztesen, de – épen került ki. Nem sértetlenül, de túlélte. Az „átalvetőket, nemzete átalvetőit” átcipelte/átmentette az évtizedek buktatóin.

Emelt fővel. Egyenes derékkal. Tiszta lelkiismerettel.

„Király és segítőitársai contra Ceaușescu és hadserege” szembeszegülésből nem vesztesen kikerülve, hivalkodás nélkül néz a világ szemébe, jellegzetes király-mosollyal az arcán: „Ha értitek, jó. Ha nem, nem baj. Majd az idő megadja a választ, eldönti kinek volt igaza.”

Ő azt tette, amit lelkiismerete, emberi méltósága megkövetelt tőle!

Király Károly, Illyés Gyula látnoki bizalmát soha meg nem hazudtolta. Összekötötte őket a lélekbéli közös akarat: az erdélyi magyarság jogaiért való aggodalom és a küzdelem igazsága.

Illyés Gyula – onnan, ahol van – már rég odaajándékozta Király Károlynak az „Emberi Méltóság Nagydíját”. És ez több, mint bármely politikai tényező által (neki nem) adományozott díj vagy elismerés!

Kedvenc versidézetem (Alfred de Vigny: A farkas halála (La Mort Du Loup) szolgájon emlék-repszeim záró sorául Illyés Gyula fordításában:

„Nyögs, panasz, ima – ússzon a gyáva ebben.
Járd hosszú és nehéz utad rendületlen,
amerre végzeted ösvénye kanyarul,
aztán szenvedj, mint én, és halj meg szótlanul.”